

TÉBE ZSEBKÖNYVTÁR
1/a SZÁM.

A
MÁSODIK ZSIDÓTÖRVÉNY
FÖLDBIRTOKPOLITIKAI
RENDELKEZÉSEINEK
VÉGREHAJTÁSÁRA
VONATKOZÓ
ÚJABB JOGSZABÁLYOK

(A 3.350/1940. M. E. és a 4.990/1940. M. E. számú rendelet
teljes szövegével.)

KIEGÉSZÍTÉS A TÉBE ZSEBKÖNYVTÁR 1. SZÁMÁHOZ

ÍRTA:

D^r. HAJDÚ ISTVÁN
MINISZTERI OSZTÁLYTANÁCSOS

TÉBE KIADÓVÁLLALATA M. SZ.
BUDAPEST

FELELŐS KIADÓ: TÉBE KIADÓVÁLLALATA M. SZ.
AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI RT. NYOMÁSA
FELELŐS: KÁRPÁTI ANTAL IGAZGATÓ.

Ujabb rendeletek a második zsidótörvény földbirtokpolitikai rendelkezéseinek végrehajtása tárgyában. A zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról szóló 1939: IV. törvénycikk (alábbiakban rövidítve: T. vagy a második zsidótörvény) földbirtokpolitikai rendelkezéseinek végrehajtása tárgyában kiadott 8360/1939. M. E. számú rendelet — eltekintve a 9140/1939. M. E. számú rendelettől, amely az előbb említett rendeletben megállapított határidőket hosszabbítja meg — egyfelől a folyó évi május hó 12-én megjelent 3350/1940. M. E. számú, másfelől pedig a folyóévi július hó 9-én megjelent 4990/1940. M. E. számú rendelet módosítja, illetőleg egészíti ki. Amíg a 3350/1940. M. E. számú rendelet (megjelent a Budapesti Közlöny 106. számában) *elsősorban atekintetben tartalmaz rendelkezéseket, hogy a második zsidótörvény 16. §-a szempontjából az átengedésre kötelezés feltételeinek fennállását, vagy fenn nem állását mely időpontban lévő állapot szerint kell elbírálni, addig a 4990/1940. M. E. számú rendelet (megjelent a Budapesti Közlöny 151. számában) a második zsidótörvény alapján történő átengedésre kötelezés esetére — a termelés folytonosságának biztosításán felül — az átengedésre kötelező határozat kézbesítésének módját és a birtokba-vezetés idejét állapítja meg.*

A második zsidótörvény 16. §-a alapján történő átengedésre kötelezés szempontjából az 1939. évi május hó 5-én fennálló állapot az irányadó.

Sem a második zsidótörvény, sem a második zsidótörvény földbirtokpolitikai rendelkezéseinek végrehajtása tárgyában kiadott 8360/1939. M. E. számú rendelet nem szabályozta azt a kérdést, mely időpontban fennálló állapot szerint kell megállapítani, hogy valamely mezőgazdasági ingatlan tekintetében a második zsidótörvény 16. §-a alapján átengedésre kötelezésnek van-e helye. A 8360/1939. M. E. számú rendelet 1. §-ának első bekezdésében foglalt rendelkezéseiből arra lehetett következtetni, hogy a második zsidótörvény alapján történő átengedésre kötelezés szempontjából az 1939. évi szeptember hó 8. napján fennállott állapot az irányadó, viszont az említett rendelet 7. §-ának rendelkezéseire hivatkozással — minthogy ez a szakasz az 1936: XXVII. törvénycikk rendelkezéseire utal — nem alaptalanul lehetett azt vitatni, hogy az átengedésre kötelezés szempontjából — eltekintve a második zsidótörvény 16. §-a első bekezdésének második mondatában említett esetektől — általánosságban az átengedésre kötelezés időpontjában fennálló állapotot kell figyelembe venni. Elsősorban ebben a kérdésben dönti el a vitát a 3350/1940. M. E. számú rendelet. E rendelet 1. §-a szerint mind a természetes, mind a jogi személyek mezőgazdasági ingatlanai tekintetében a második zsidótörvény hatálybalépésének napján (1939. évi május hó 5-én) lévő állapot szerint kell elbírálni, hogy az átengedésre kötelezés feltételei fennállanak-e. E szabály alól kivétel, ha a tulajdonváltozás — az előbb megjelölt időpont óta — árverés vagy árverés hatályával magánkézből eladás útján történt, vagy olyan jogügylet alapján állott be, amelyhez a halóság földbirtokpolitikai szempontból hozzájárult. Ilyen esetben — feltéve,

hogy az új tulajdonos zsidónak nem tekinthető — vele szemben a második zsidótörvény alapján nincs helye átengedésre kötelezésnek. Ha azonban valamely mezőgazdasági ingatlan az említett időben átengedésre nem kötelezhető személy tulajdonában volt és később öröklés vagy hatósági engedéllyel tett vételi ajánlat alapján (árverés hatályával magánkézből eladás útján) zsidónak tekintendő személy tulajdonába kerül, az átengedésre kötelezésnek természetesen nincsen akadálya. Ez utóbbi szabály a második zsidótörvény 16. §-ának rendelkezéseiből következik s ez a szabály eddig sem volt vitás.

A 3350/1940. M. E. számú rendelet 1. §-ának most ismertetett rendelkezése kizárja — még pedig visszaható erővel — azt a lehetőséget is, hogy a halálesetre szóló és ezzel kapcsolatos jogügyletek körében a zsidónak tekintendő elhalt személy hagyatékára vonatkozóan olyan osztályegyezségek jöjjenek létre, amelyek alkalmasak a második zsidótörvény földbirtokpolitikai rendelkezéseinek a kijátszására. E szakasz rendelkezése értelmében ugyanis a zsidónak tekintendő személy hiába utasítja vissza nemterhes örökségét abból a célból, hogy azt a zsidónak nem tekinthető örököstársa örökölhesse és az örököstársak hiába kötnek olyan osztályos egyezséget is, amely szerint a zsidónak tekintendő örökös ingó, illetőleg földbirtokpolitikai szempontból figyelembe nem vehető egyéb vagyonrészt — például erdőt — kap, mert az olyan mezőgazdasági ingatlan, amely az 1939. évi május hó 5. napján zsidónak tekintendő személy tulajdonában volt, akkor is megszerezhető a második zsidótörvény 16. §-a alapján átengedésre kötelezés útján földbirtokpolitikai célokra, ha az később öröklés útján zsidónak nem tekinthető személyre száll át.

A második zsidó-törvény 1. §-a harmadik bekezdésének b) és c) pontjában foglalt rendelkezések kiterjesztő magyarázata.

A második zsidótörvény 1. §-ának második bekezdésében és harmadik bekezdése b) és c) pontjában megjelölt személyek nem tekintendők zsidóknak és a törvény földbirtokpolitikai rendelkezései alól is mentesülnek. A gyakorlat ezeket a rendelkezéseket nem egyöntetűen értelmezte. Sokan több kivételt ismertek el, mint amennyire a törvény alkotói gondoltak. A törvényhatóságok első tisztviselői — főként a Közigazgatási Bíróságnak több ítéletében sorozatosan követett jogkiterjesztő törvényt magyarázata után — olyanoknak is adtak ki tanúsítványokat annak feltüntetése nélkül, hogy a tanúsítványt kérők a T. 1. §-ának hatodik bekezdésében meghatározott korlátozások alá esnek, akik a törvény szelleme szerint a törvény földbirtokpolitikai rendelkezései alól nem mentesülhetnének. Előfordult, hogy az érdekelt tulajdonosok ingatlanaikat a 8360/1939. M. E. számú rendelet 1. §-a értelmében bejelentették, utóbb azonban mentesítő tanúsítványt kaptak, mire bejelentésüket visszavonták.

A tanúsítványok kiállításánál a hatóságok általában kiterjesztő magyarázatot alkalmaztak. Különösen a T. 1. §-a harmadik bekezdésének b) és c) pontjánál fordultak elő ily esetek. Tanúsítványt kapott már olyan egyén is a T. 1. §-a harmadik bekezdésének b) pontja alapján, aki maga és házastársa házasságkötéskor zsidó volt, a házasságból származott gyermek is zsidó volt, de utóbb — még 1939 január 1-e előtt — valamennyien keresztény felekezetre tértek. Tanúsítványt kapott továbbá olyan egyén is, aki a törvény hatálybalépésekor még az izraelita hitfelekezet tagja volt, de keresztény személlyel 1939 január 1-e előtt házasságot kötött és a második zsidótörvény hatálybalépése után keresztény hitfelekezetre tért át.

A kiterjesztő magyarázatot főleg atekintetben lehetett észlelni, hogy a tanúsítványok kiállításánál a hatóságok a T. I. §-a harmadik bekezdésének b) pontjában foglalt rendelkezések alkalmazásánál mentesítő nemzsidó házastársnak és gyermekeknek tekintették azokat a személyeket is, akik egyébként az általános rendelkezés szerint zsidók és csak a T. I. §-a harmadik bekezdésének a) vagy c) vagy éppen d) pontja értelmében kivételként nem tekinthetők zsidóknak. Figyelmen kívül hagyták továbbá a hatóságok azt is, hogy a mentesítő házastárs a házasságkötéskor még nem volt a keresz-tény hitfelekezet tagja.

S. vármegye alispánja a Közigazgatási Bíróság joggyakorlatára hivatkozással a második zsidótörvény 1. §-a harmadik bekezdésének b) pontja alapján tanúsítványt adott ki H. Gy.-nek, aki 1932. évi november 20. napján ú. n. őskeresztény nővel kötött ugyan házasságot (keresz-tény hitfelekezet javára adott reverzális a házassági anyakönyvben nincs feljegyezve, gyermek a házasságból nem született), de a T. hatálybalépésekor izraelita hitfelekezet tagja volt s csak 1939. december 30-án tért át keresz-tény hitfelekezetre. (20.488/1940. F. M. — V. A. 2.)

A Közigazgatási Bíróság joggyakorlatára hivatko-zással a második zsidótörvény 1. §-a harmadik bekezdé-sének b) pontja alapján nemzsidónak tekintésüket kérték P. D. és neje, akik 1902-ben, házasságkötésük idejében zsidók voltak, a házasságból 2 izraelita hitfelekezetű gyermek származott és a gyermekek 7 éves koruk betöltése után szüleikkel együtt 1919. április 19-én tértek át a keresz-tény hitfelekezetre (19.957/1940. F. M.—V. A. 2.). S. G.-nek és K. R.-nak azonos ügyében a törvényhatóság első tiszt-viselője a tanúsítványt ki is állította. (13.473/1940. F. M. —V. A. 2.)

A Közigazgatási Bíróság ítéleteiben következetesen kivételes rendelkezéseket kiterjesztő törvénytárgyalást követett. A T. 1. §-a harmadik bekezdésének *b)* pontja alkalmazásánál — amint már előbb említettem — mentesítő házasársnak és ilyen gyermekeknek tekintette azokat a személyeket is, akik a T. 1. §-a harmadik bekezdésének *a)*, *c)* vagy *d)* pontja értelmében nem tekinthetők zsidóknak, holott ezeknek, de különösen a T. 1. §-a harmadik bekezdésének *c)* pontja alá tartozó személyeknek nemzsidó volta is éppen a T. 1. §-a harmadik bekezdésének *b)* pontja értelmében mentesülő személy nemzsidó voltától függ. (L. 8448/1939. K. sz.)

A Közigazgatási Bíróság megítélése szerint a második zsidótörvény 1. §-ának hatodik bekezdését, mint korlátozást tartalmazó — tehát egy általános szabály alól kivételként jelentkező — rendelkezést, az általános jogi elv szerint szorosan kell értelmezni. Szerinte az általános szabály az, hogy mindazokra, akik a törvény alapján zsidónak nem tekintendők, a törvényben foglalt tilalmak és korlátozások nem vonatkoznak. Ezzel szemben áll a T. 1. §-ának (6) bekezdése, mint ez alól a szabály alól való kivétel; a T. kiveszi az említett általános szabály alól a T. 1. §-a harmadik bekezdésének *a)* és *d)* pontjaiban meghatározott zsidónak nem tekintendő személyeket és ivadékaikat s ezekre vonatkoztat egyes — egyébként csakis a zsidóknak tekintendő személyekre alkalmazandó — korlátozó rendelkezéseket. A kivétel szoros értelmezése elvéből következik tehát az, hogy az azokra a nemzsidóknak szorítottassék, akik csakis a kivételek közt felemlített *a)* vagy *d)* pont alapján tekintendők nemzsidóknak. Ha pedig a törvény lehetőséget ad arra, hogy ugyanazt a minősítendő személyt a törvénynek oly két pontja alapján lehet nemzsidónak tekinteni, amely pontok egyike fel

van sorolva a T. 1. §-ának hatodik bekezdésében, a másika azonban nincs, az illető minősítendő személyre a kivételek közt nem szereplő pont szerinti minősítést kell alkalmazni a T. 1. §-a hatodik bekezdésének alkalmazhatása szempontjából. Akik tehát a T. 1. §-a harmadik bekezdésének mind az *a)*, mind pedig a *c)* pontja alapján nemzsidók, rájuk nézve a kedvezőbb, erősebb jogcímen való minősítést, vagyis a *c)* pont rendelkezéseit kell alkalmazni. A T. 1. §-a harmadik bekezdésének *c)* pontja alapján nemzsidókra pedig a T. 1. §-ának hatodik bekezdésében említett korlátozások nem terjednek ki, mert a hatodik bekezdés egyáltalán nem hívja fel a harmadik bekezdés *c)* pontját. Ha az lett volna a törvényhozó szándéka, hogy a T. 1. §-a harmadik bekezdésének *c)* pontja szerint minősülő nemzsidók, vagy azok egy különleges minősítésű csoportja a T. 1. §-ának hatodik bekezdésének korlátozásai alá essenek, — mondja a Közigazgatási Bíróság egyik ítéletének indokolása — azt kifejezetten ki kellett volna mondani a hatodik bekezdésben.

Amikor az a kérdés döntendő el — mondja a Közigazgatási Bíróság — hogy a zsidónak nem tekintendő személy a T. 1. §-a hatodik bekezdésének korlátozásai alá esik-e, kizárólag az illető saját jogállását kell a vizsgálatnál alapul venni tekintet nélkül arra, hogy a minősítendő személy szülei a törvény alkalmazása szempontjából a törvény melyik rendelkezése alá vonható nemzsidók. A Közigazgatási Bíróság szerint a második zsidótörvény 1. §-ának hatodik bekezdésében az ivadékokra utalás csupán a jövőre tekintő jelentőséggel bír, az idézett törvény hatálybalépte után született ivadékokra vonatkozik; aki a törvény hatálybalépésekor már természetes személy volt, arra a saját személyi jogállása alapján és nem mint ivadékokra nézve kell vizsgálni a T. 1. §-a hatodik

bekezdésének alkalmazhatóságát. A hatodik bekezdés nem hivatkozik a T. I. §-a harmadik bekezdésének c) pontjára, amelyben a minősítendő személynek jogállása magán a leszármazásból folyó ivadéki jellegben alapul. A c) pontban a bizonyos ismérvekkel bíró szülők ivadéknak adott kedvezőbb helyzetet nem ronthatja le a hatodik bekezdésben említett ivadéki helyzet. (L. a 9755/1939. K. számú ítélet.)

A Közigazgatási Bíróság jogegységi megállapodásai a második zsidótörvény 1. §-a harmadik bekezdésének alkalmazása tekintetében. Köztudomású, hogy a második zsidótörvény 1. §-ának harmadik bekezdése a második zsidótörvényjavaslat országgyűlési tárgyalása során sok módosításon ment keresztül s a módosításokat nem hozták kellően össz-

hangba egymással és az eredeti szöveggel, így pl. a *T. I. §-a harmadik bekezdésének a) pontjában a zsidó szülön, illetőleg felmenőkön nyilvánvalóan izraelita hitfelekezethez tartozó felmenőket kell érteni.* A törvény szövegébe így becsúsztott hibákon — addig is, amíg a kérdést új törvény nem rendezi — megfelelő törvénytárgyalással lehet segíteni. A törvény szövegébe becsúsztott hibákon kíván segíteni a Közigazgatási Bíróság általános közigazgatási osztályának alább közölt négy jogegységi megállapodása is.

14. számú jogegységi megállapodási

(1940. V. hó.)

Zsidónak nem tekintendő szülőknek keresztény hitfelekezet tagjaként született olyan ivadékát, aki az izraelita hitfelekezet tagjává lett, azonban legkésőbb az 1939. IV. t.-c.

hatálybalépése (1939. évi május hó 5.) napjáig keresztény hitfelekezetbe visszatért, nem lehet zsidónak tekinteni.

I n d o k o l á s :

A »zsidók« közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozását végző 1939: IV. t.-c. a hatálya alá eső személyek körét az 1. §-ában jelöli meg, szabatosan körülírván azt, hogy kit »kell« és az így zsidóvá minősített személyek köréből kit »nem lehet« — a törvény szempontjából — zsidónak tekinteni.

A statusnak ebben a meghatározásában a törvény az izraelita hitfelekezethez tartozást használta elsősorban* döntő ismérvül, kiindulván abból a feltevésből, hogy az, aki az izraelita felekezet tagja, egyúttal a zsidó faji közösséghez is tartozik.

Ehhez az elvi kiinduláshoz maradt következetes a törvényhozó akkor, amikor a leszármazása alapján (a nagyszülőkig bezárólag) fajilag is nem-zsidó egyént zsidónak minősíti a törvény alkalmazása szempontjából a felhívott szakasz első bekezdésében, ha ő »maga« 1. a törvény hatálybalépésekor avagy 2. a törvény hatálybalépése előtt az izraelita hitfelekezet tagja volt. Zsidónak minősítette ez a szakaszbekezdés az ilyen egyénnek a törvény hatálybalépése után született ivadékait is.

E szabály alóli kivételek körét — egyes tényekből következtethető asszimilációra való tekintettel — a szakasz második és harmadik bekezdése tartalmazza.

Ehhez képest az izraelita hitfelekezethez tartozása révén (még ha ez csak átmenetileg történt is) zsidóvá minősül a »vérségileg« nem-zsidó olyan egyén is, aki nem esik a kivételek egyik csoportjába sem. Megfordítva pedig:

ha a kivételek fennállanak az ilyen — átmenetileg az izraelita hitfelekezethez tartozása révén zsidónak tekintendő — egyénre vonatkozólag, úgy őt, e kivétel folyományaképp nem lehet zsidónak minősíteni a felhívott törvényszakasz alapján.

A zsidónak nem tekintendő szülőknél keresztény hitfelekezet tagjaként született olyan ivadékára nézve, aki az izraelita felekezet tagjává lett, de »kellő időben« visszatért valamely keresztény hitfelekezet kebelébe, kétségtelenül fennáll a szakasz harmadik bekezdésének c) pontjában írt kivétel és pedig felmenőinek, helyesebben szülei-nek nem-zsidó volta folytán.

Ezzel ellentétben azonban nincs jogalapja annak a felfogásnak, amely szerint az ilyen egyént azért nem lehetne nem-zsidónak tekinteni, vagyis — pozitív fogalmazással — azért kellene zsidónak tekinteni, mert ő — mint »őskeresztény« származású egyén — nem vonható a két szakaszbekezdés kivételei sorába és így nincs alap arra, hogy vele szemben a c) pont alkalmaztassék.

A (3) bekezdés ugyanis szintén az első bekezdés általános szabálya alóli kivételeket sorolván fel, mi alap sincs arra, hogy a c) pont alatti kivételt éppen az első bekezdés körébe tartozó egyénre (ivadékra) nézve ne alkalmazzuk. Az ezzel ellenkező felfogás alátámasztására rendszerint használt és hangsúlyozott az a felfogás és érv, mintha a harmadik bekezdés csak a »teljes« zsidókra vonatkoznék, indokolatlan kategorizálásnak hat. A jogszabály egyetlen rendelkezése sem jogosít fel ugyanis erre a megkülönböztetésre.

Ezek után még az a kérdés döntendő el, hogy a jelzett esetben melyik az a határnap, ameddig a keresztény hitfelekezet kebelébe való visszatérés »kellő időben« történnék tekinthető?

Helyes jogmagyarázat mellett határnapul csak a törvény hatálybalépése, tehát az 1939. évi május hó 5. napja szolgálhat. A törvény hatálybalépését követően is izraelita hitvallásban élőknek nemzsidókként leendő elismerését ugyanis már semmiféle jogszabály nem teszi lehetővé.

15. számú jogegységi megállapodás.

(1940. V. hó.)

Az 1939: IV, t.-c. 1. §-a harmadik bekezdésének b) pontja alkalmazhatósága szempontjából annak a kérdésnek az elbírálásánál, hogy a minősítendő személy zsidónak nem tekintendő személlyel kötött-e házasságot, mindenkor a házasságkötés időpontjában fennállott állapotok az irányadók.

Ama további kérdés elbírálásánál azonban, hogy a házasságból született vagy születendő gyermekeket zsidónak kell-e tekinteni:

1. abban az esetben, ha a gyermekek az 1. §. második bekezdésének valamelyik rendelkezése alá vonhatók, az illető rendelkezésben foglaltakat;

2. ha azonban a második bekezdés alkalmazására lehetőség nincs, szintén a házasságkötéskor fennállott állapotokat kell irányadóul venni.

I n d o k o l á s :

Az 1939: IV. t.-c. 1. §-ának első bekezdése meghatározza azt, hogy kiket kell zsidónak tekinteni, a második és harmadik bekezdése pedig megjelöli, hogy az egyébként

az első bekezdés alá eső személyek közül kik azok, akiket nem lehet zsidónak tekinteni.

Ha a második és harmadik bekezdésben foglalt eseteket vizsgáljuk, úgy találjuk, hogy az egyébként zsidónak tekintendő személy vagy származása, vagy saját ténye folytán válhatik nem-zsidóvá. A származásra vannak ugyanis alapítva a második bekezdés 1—3. pontjai, valamint a harmadik bekezdés *c)* és *d)* pontjai. Ellenben a harmadik bekezdés *a)* és *b)* pontja szerint az egyébként zsidónak tekintendő személy a saját ténye folytán válhatik nem-zsidóvá.

Annak, aki származása alapján a második bekezdés értelmében tekinthető nem-zsidónak, rendszerint nincs szüksége arra, hogy a *b)* pont alapján kérjen zsidónak nem tekintendő voltáról tanúsítványt s így gyakorlatilag a *b)* pont alkalmazása szempontjából csak azok az esetek jöhetnek figyelembe:

1. amikor a tanúsítványt kérő egyedül azon az alapon minősíthető nem-zsidóvá, hogy zsidónak nem tekintendő személlyel kötött házasságot,

2. vagy amikor az *a)* pont alá tartozó, de a hatodik bekezdés szerint korlátozás alá eső nem-zsidó, házassága alapján kíván a *b)* pont szerinti korlátlan jogú nem-zsidóvá átminősítettetni; vagy

3. amikor a *d)* pont alá tartozó, korlátozott jogú nem-zsidó akarja ugyanezt a célt elérni.

Az 1. §. harmadik bekezdésének *b)* pontja tehát a gyakorlatban csak az 1—3. alatt említett személyek ügyeiben nyerhet alkalmazást.

Mind a három esetben a *b)* pont alkalmazhatósága tekintetében az első törvényes előfeltétel az, hogy a tanúsítványt kérő zsidónak nem tekintendő személlyel kötött legyen 1939. évi január hó 1. napja előtt házasságot.

Az, aki az izraelita hitfelekezet tagja, a törvény első bekezdése szerint zsidó. Aki tehát ilyen személlyel köt házasságot, arról nem lehet azt mondani, hogy zsidónak nem tekintendő személlyel lépett házassági viszonyba.

Ebből pedig okszerűleg következik, hogy annak a személynek, akivel a tanúsítványt kérő házasságra lépett, a házasságkötés időpontjában már nem-zsidónak kell lennie. A később beállott változások a *b)* pont alkalmazásánál figyelembe nem vehetők. Ennélfogva azt a kérdést, hogy nem-zsidó személlyel történt-e a házasságkötés, mindenkor a házasságkötés időpontjában fennállott állapotok alapján kell eldönteni.

Ab) pont alkalmazhatóságának második törvényes előfeltétele az, hogy a házasságból származó gyermekek közül egyiket se kelljen zsidónak tekinteni.

A gyermekeket illetően lehetséges, — ha vegyesházasság történt — hogy a házasságból származó gyermekek az 1. §. második bekezdésének valamelyik pontja alapján minősíthetők nem-zsidókká. Ebben az esetben tehát a második bekezdés rendelkezései lehetnek csak az irányadók.

Ellenben, ha a gyermekek minősítése csak azon az alapon történhetik, hogy a harmadik bekezdés szerint zsidónak nem tekinthető szülők ivadékai-e, a minősítésnél a házasságkötés időpontjában fennállott állapotokra kell visszamenni, vagyis azt kell vizsgálat tárgyává tenni, hogy a házasságkötés időpontjáról a jövőbe nézve, a házasságból születendő gyermekek a törvény értelmében zsidók lesznek-e vagy sem.

Ab) pont ugyan született vagy születendő gyermekekről tesz említést, ami ellentétben állónak látszik a fenti megállapítással, ámde valójában nincs ellentét a törvény és a fenti megállapítás között.

A törvény ugyanis a »született vagy születendő gyermekek kifejezést azért használja, mert a bíróságnak a házasságkötés után most, tehát olyan időpontban kell az abból származó gyermekeket minősítenie, amikor azok egy része esetleg már meg is született, másik része pedig ezután fog esetleg megszületni. A ^született vagy születendő gyermekek« kifejezéssel tehát a törvény csak azt akarja kimondani, hogy a bíróságnak a házasságból származható valamennyi gyermek jogállását kell vizsgálni, akár megszülettek már, akár ezután fognak a világra jönni s így ennek a kifejezésnek nem lehet olyan értelmet tulajdonítani, mintha a törvény az ügy elbírálásakor fennálló állapotok alapulvételével kívánná a gyermekek jogállását szabályozni.

Hogy a törvény helyes értelme valóban csak ez lehet, azt a következőkkel lehet megvilágítani:

Két izraelita vallású egyén az 1910. évben házasságot kötött. A nevezettek az 1918. évben áttértek a keresztény vallásra. Áttérésük után egy gyermekük született, aki születésétől kezdve a keresztény hitfelekezet tagja. A szülők most tanúsítványt kérnek, igazolván, hogy mindkettőjük zsidó felmenői 1849. évi január 1. előtt Magyarország területén születtek.

Eme tényállás mellett kétségtelen, hogy a szülőknek az 1. §. harmadik bekezdésének *a)* pontja alapján tanúsítványra igényük van, kérdéses azonban, hogy a *b)* pont alá vonhatók-e?

Ha a kérdés eldöntésénél a jelenlegi állapotokat vesszük irányadóul, mindkét egyént a *b)* pont alá eső nem-zsidónak kell tekinteni, mert az *a)* pont szerint egyiket sem lehet zsidónak tekinteni és mert a házasságkötés 1939. évi január 1. előtt történt s végül mert a született és születendő gyermekek közül egyik sem zsidó a törvény értel-

mében. Ők tehát a *c)* pont alá eső gyermekükkel együtt korlátlan jogú nem-zsidók. Ha azonban áttérésük előtt is született volna gyermekük, akkor már nem lennének a *b)* pont alá vonhatók, mert az áttérésük előtt született gyermekük az izraelita hitfelekezet tagja lenne s így a *b)* pontnak a gyermekekre vonatkozó feltétele hiányoznék.

Az az álláspont tehát, amely szerint a jelenlegi állápotokat kell irányadóul venni, oda vezetne, hogy a minősítendő személyek jogállása attól függne, hogy született-e gyermekük az áttérés előtt vagy nem. Ha született, csak korlátozott, míg ha nem született, korlátlan jogú nem-zsidókká kellene őket minősíteni.

Már maga ez a körülmény arra mutat, hogy az említett álláspont aligha felel meg a törvény céljának, de a visszaélésekre is tág teret nyújtana, mert arra ösztönözné a tanúsítványt kérőket, hogy hallgassák el és tagadják le az áttérés előtt született gyermekeik létezését.

Ha ellenben a házasságkötés időpontjában fennállott állapotok figyelembevételével vizsgáljuk a fentebb említett esetet, a minősítés nem függ semmiféle esetlegességtől, kizár minden visszaélést és a törvény céljának és szellemének is megfelelő lesz.

Az említett egyéneket ugyanis, mivel a házasságkötéskor még izraeliták voltak, nem lehet *ab)* pont alá vonni, mert házasságuk zsidók közötti házasság volt és mert az ebből a házasságból születendő gyermekeket is zsidóknak kell tekinteni, bármikor születtek is.

Az említett egyének tehát csak az *a)* pont alá eső korlátozott jogú nem-zsidók lehetnek s gyermekeik is, amennyiben a *c)* pont alá vonhatók, a hatodik bekezdésben meghatározott korlátozások alá esnek, mint az *a)* pont alá tartozó személyek ivadékai.

Emellett a jogi álláspont mellett a gyakorlatban is érvényesülhet az 1. §. hatodik bekezdésének az a rendelkezése, amely az aj pont alá eső személyekre és ivadékaikra nézve bizonyos korlátozásokat állít fel, míg az a felfogás, amely szerint az ügy elbírálásakor fennálló állapotok az irányadók, a gyakorlatban az 1. §. hatodik bekezdésének hatályon kívül helyezését eredményezné, mert e szerint minden a) pont alá eső házaspár a házasságkötés ténye alapján b) pont alá tartozóvá válnék, minélfogva ivadékaikra sohasem lenne az 1. §. hatodik bekezdése alkalmazható.

Az a felfogás pedig, amely a törvény egyik rendelkezésének, a jelen esetben az 1. §. harmadik bekezdése b) pontjának olyan értelmezést akar adni, amely kizárja a törvény egy másik rendelkezésének, a jelen esetben az 1. §. hatodik bekezdésének gyakorlati érvényesülését, jogszerűnek nem minősíthető, mert olyan törvényt magyarázatot, amely a törvény valamely rendelkezésének hatályon kívül helyezésével lenne egyértelmű, a jogtudomány nem ismer.

16. számú jogegységi megállapodás

(1940. V. hó.)

Ha a házasfelek mindegyikére nézve fennforognak az 1939: IV. t.-c. (T.) 1.§-ának harmadik bekezdésében a) pont alatt meghatározott feltételek és ha mindkét házasságkötés, valamint a házasságból született vagy születendő gyermekek zsidónak nem tekintendő volta folytán a T. 1. §-ának harmadik bekezdésében b) pont alatt foglaltak alapján is nem-zsidónak minősül, — a T. 1. §-ának hatodik bekezdésében foglalt korlátozó rendelkezéseket sem a házasfelekre,

sem pedig az ilyen házasfeleknek zsidónak nem tekintendő ivadékaira nem kell alkalmazni.

I n d o k o l á s :

A törvényszakasz felhívott hatodik bekezdése csupán a szakasz harmadik bekezdésének *a)*, valamint *d)* pontjában meghatározott személyekre és ivadékaikra állapítván meg a hatodik bekezdésben közelebről is megjelölt korlátozó rendelkezések alkalmazásának kötelezettségét: kétségtelen, hogy a harmadik bekezdés *b)* és *c)* pontjai alapján is nem-zsidónak minősülő személyek (szülők és ivadékok) az utóbbi bekezdéspontok alapján őket illető jogból kifolyólag a szóbanlevő korlátozások alkalmazásának mellőzésére igényt támaszthatnak azon az alapon, hogy *ab)* és *c)* pontokban meghatározott személyeket a korlátozások személyi körét felsorolással megállapító hatodik bekezdés nem említi és így velük szemben a korlátozások alkalmazásának — ilyen értelmű törvényi rendelkezés hiányában — helye nincs.

Egyébként is az előnyösebb igény elismerése azon az alapon nem tagadható meg a jogosulttól, hogy ő ugyanakkor ugyanabban a körben egy kevésbé előnyös igény-jog felett is rendelkezik.

17. számú jogegységi megállapodási
(1940. V. hó.)

Ha a házastársak közül az egyik csak az 1939: IV. t.-c. 1. §. harmadik bekezdésének a) pontja alapján, a másik pedig az előbbivel kötött házasságára tekintettel az említett bekezdés b) pontja alapján tekinthető nem-zsidónak, a T.

1. §-ának hatodik bekezdésében említett korlátozó rendelkezéseket:

az a) pont alá eső házastársra alkalmazni kell; ellenben nem lehet azokat alkalmazni sem a b) pont szerint zsidónak nem tekintendő másik házastársra, sem a házastársaknak a c) pont szerint zsidónak nem minősülő ivadékaira.

I n d o k o l á s :

Az 1939: IV. t.-c. 1. §-ának hatodik bekezdésében említett korlátozások csak a harmadik bekezdés *a)* és *d)* pontjában meghatározott személyekre és ivadékaikra nyerhetnek alkalmazást. A harmadik bekezdés *b)* pontja szerint nem zsidónak tekintendő személyek tehát korlátozás alá nem eshetnek.

Ebből okszerűleg következik, hogy ha az 1939. évi január hó 1. napja előtt valamely, a T. 1. §. harmadik bekezdésének *a)* pontja szerint nem zsidónak tekintendő személy és olyan egyén között jött létre házasság, aki a T. 1. §. második bekezdése és a harmadik bekezdés *a)*, *c)* és *d)* pontjai alá nem vonható, hanem csak a házasságkötés ténye alapján minősül a *b)* pont értelmében nem zsidóvá:

az a házaspár, aki az *a)* pont alapján nem tekintendő zsidónak, a hatodik bekezdésben említett korlátozások alá esik, mert a hatodik bekezdés az *a)* pont alá tartozó egyént feltétlenül korlátozások alá veszi és nem tartalmaz olyan kivételes rendelkezést, amely azt mentesítené a korlátozások alól arra való tekintettel, hogy házastársa csak a vele kötött házasság révén válik a *b)* pont értelmében nem zsidóvá.

A házasságkötés ténye folytán a *b)* pont értelmében nem zsidóvá minősülő házastárs azonban nem esik a ható-

dik bekezdésben említett korlátozások alá, mert ebben a bekezdésben a *b)* pont alá tartozó személyekről szó nincs.

De nem vonhatók korlátozások alá az ilyen házaspáraknak ivadékaik sem.

Kétségtelen ugyanis, hogy az ilyen házaspárak ivadékaik a *c)* pont alá esnek, mert hiszen szüleik egyike sem tekinthető zsidónak.

A T. 1. §-a szerint az általános szabály az, hogy a zsidónak nem tekinthető személyek korlátlan jogú állampolgárok.

Ez alól az általános szabály alól a T. 1. §-ának hatodik bekezdése tartalmaz kivételeket, és pedig csak a harmadik bekezdés *a)* és *d)* pontjában meghatározott személyekre és ivadékaikra.

A hatodik bekezdés az olyan ivadékokról, akiknek szülei egyike az *a)* vagy *d)* pont, másika pedig a *b)* pont alá esik és akik ennél fogva nem az *a)*, vagy a *d)* pontban meghatározott személyek ivadékaik, nem tesz említést.

Ezért, mivel a kivételes rendelkezések mindig szorosan értelmezendők és azokat kitérj esztőleg magyarázni nem lehet, nyilvánvaló, hogy az olyan házastársaknak, akik közül az egyik az *a)*, a másik pedig a *b)* pont alá esik, a *c)* pont szerint nem zsidóvá minősülő ivadékaikra a T. 1. §-ának hatodik bekezdésében említett korlátozások nem terjednek ki.

A második zsidótörvény 1. §-a harmadik bekezdésének helyes értelmezése. *A Közigazgatási Bíróság általános közigazgatási osztályának most közölt négy jogegységi megállapodásában kifejtett jogmagyarázatából pozitív eredményként csak azt az egy tételt lehet elkönyvelni, hogy a 15. számú jogegységi megállapodás szerint — eddigi álláspontjával szemben — a T.*

1. §-a harmadik bekezdésének b) pontja alkalmazhatósága szempontjából a bíróság is a házasságkötés időpontjában fennállott állapotot tekinti irányadónak. Egyebekben — eltekintve a 14. számú jogegységi megállapodástól — a jogegységi megállapodásokban levont következtetések aligha egyeztethetők össze a törvény céljával. Semmiképpen sem lehet például elfogadhatóan indokolni a 17. számú jogegységi megállapodásban kifejtett azt az elvet, hogy az a házastárs, aki a T. 1. §-ának második bekezdése és a harmadik bekezdés *a), c) és d)* pontjai alá sem vonható, hanem csak a házasságkötés ténye alapján minősül a *b)* pont értelmében nemzsidóvá, sem maga, sem a *c)* pont szerint nemzsidóvá minősülő ivadékai nem esnek a T. 1. §-ának hatodik bekezdésében említett korlátozások alá, viszont a másik házastársra, aki a T. 1. §-a harmadik bekezdésének *a)* pontja alá esik s akinek a révén minősülnek tulajdonképpen az előbbieket is nemzsidókká, a T. 1. §-ának hatodik bekezdésében említett korlátozások kiterjednek.

A zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról szóló 1939: IV. t.-c. 1. §. harmadik bekezdésének b) pontjában foglalt rendelkezés alapján az izraelita hitfelekezethez tartozott személyek közül csak azt a személyt nem lehet zsidónak tekinteni, aki egyéb feltételek mellett annak a kölléknek is megfelel, hogy házastársa és házastársának szülei az izraelita hitfelekezetnek nem tagjai és nem is voltak tagjai. Ennek az értelmezésnek az a törvényes alapja, hogy az 1939: IV. t.-c. 1. §-a harmadik bekezdésének b) pontja értelmében csak akkor lehet az idézett §. első bekezdésében meghatározott személyt nemzsidónak tekinteni, ha a nemzsidó személlyel az 1939. évi január hó 1. napja előtt kötött házasságból született vagy születendő gyermekei közül egyiket sem kell a törvény értelmében zsidónak tekinteni.

Annak a kérdésnek az elbírálásánál pedig, hogy milyen esetben kell a házasságból született vagy születendő gyermeket a törvény értelmében nemzsidónak tekinteni, az idézett §. első és második bekezdésében foglalt rendelkezések az irányadók. E rendelkezés értelmében a gyermeket egyéb feltételek mellett akkor lehet nemzsidónak tekinteni, ha szülői közül legfeljebb az egyik és nagyszülői közül legfeljebb kettő volt az izraelita hitfelekezet tagja. Ha tehát olyan személy kötött az 1939. évi január hó 1. napja előtt házasságot, aki maga is tagja volt az izraelita hitfelekezetnek, vagy legalább szülei és nagyszülei valamennyien azok voltak, a házasságkötés folytán csak akkor tekintendő az 1939: IV. t.-c. 1. §. harmadik bekezdésének b) pontja alapján nemzsidónak, ha házastársa s annak szülei nem tartoznak az izraelita hitfelekezethez. Ellenkező esetben ugyanis a házasságból származó gyermekeket, az idézett §. első vagy második bekezdése értelmében nem lehet nemzsidónak tekinteni.

A második zsidótörvény 1. §-a harmadik bekezdésének a) és b) pontja két, egymástól különálló, egymástól független, egymásba nem szövődő tényállás alapján állapít meg két önálló kivételt az első bekezdés alól. Ebből következik, hogy sem az a) pontban meghatározott tényállást ab) pontból, sem ab) pontban meghatározott tényállást az a) pontból kiegészíteni nem lehet. Egyik a másikkól tényállási elemeket — kifejezett utalás nélkül — nem vehet át. Amikor tehát ab) pont a »jelen törvény értelmében nemzsidónak tekintendő személyin említ, ezen nem lehet azt érteni, aki ugyanennek a bekezdésnek az a) pontjában meghatározott kivétel következtében nem tekintendő zsidónak, hanem abba a körbe tartozó személyt, amely — a kivételt tartalmazó bekezdést nem tekintve — a zsidónak nem tekintendő személyek körét

*általánosságban meghatározza, vagyis az 1. §. első bekezdése alá nem eső személyt.**

A T. 1. §-a harmadik bekezdésének *a)* pontja alá eső személyekre a T. 1. §-a hatodik bekezdése értelmében a törvény földbirtokpolitikai rendelkezéseit alkalmazni kell. Ezek a személyek földbirtokpolitikai szempontból egy tekintet alá esnek a törvény értelmében egyébként is zsidóknak tekintendő személyekkel. Státusuk vizsgálatára csak akkor van szükség, ha ezek a személyek házasságot kötöttek. Ez esetben — a *b)* pont egyéb feltételeinek fennállását feltételezve — az *a)* pont alá eső személyre csak akkor nem alkalmazhatók a második zsidótörvény földbirtokpolitikai rendelkezései, ha az ilyen személy házastársa ú. n. őskeresztény. Ha ellenben az *a)* pont alá eső személy házastársa maga is csak a törvény kivételes rendelkezései alapján tekinthető nemzsidónak, tehát ha ú. n. két *a)* pontos házasságáról van szó, vagy az ú. n. mentesítő házastárs *d)* pontos, a törvény földbirtokpolitikai rendelkezéseit mind a házastársakra, mind az ivadékaikra alkalmazni kell. E vonatkozásban nincs különbség abban a tekintetben, hogy a házastársaknál az *a)* pont feltételei a házasságkötéskor állottak fenn, vagy a házasságkötés után következtek be. A T. 1. §-ának hatodik bekezdése világosan rendelkezik, hogy az 1. §. harmadik bekezdésének *a)* és *d)* pontja alá eső személyekre és ivadékaikra a törvény földbirtokpolitikai rendelkezéseit alkalmazni kell. Ilyen személyeknél tehát az egymás között létrejött házasság mentesítő körülményként figyelembe nem vehető, s a törvény földbirtokpolitikai rendelkezéseit az ilyen személyek ivadékaira is alkalmazni kell. A törvény céljával merőben

* A budapesti kir. ítélőtábla 1940. évi október hó 25-én P. XII. 8658/1940. szám alatt hozott végzésében már ezt az álláspontot foglalta el, amikor kimondotta, hogy a T. 1. §. (3) bekezdésének *b)* pontjára nem hivatkozhat az, akinek házastársa csak az *a)* pont alapján tekintendő nemzsidónak; a *b)* pontra csak az hivatkozhat, akinek házastársa nemzsidó származású.

ellenkező értelmezés lenne az olyan magyarázat, amely szerint az ivadékok nem, de a szülők mentesülnének a második zsidótörvény földbirtokpolitikai rendelkezései alól.

A gyermekek — a T. I. §-ának második bekezdésében megjelölt esetektől eltekintve — a T. I. §-a harmadik bekezdésének a), c) vagy d) pontja alapján tekinthetők nemzsidóknak. Az a) és d) pont alá eső személyek — szüleik zsidó vagy nemzsidó voltától függetlenül — tekinthetők nemzsidóknak, azonban rájuk a törvény földbirtokpolitikai rendelkezéseit alkalmazni kell. A c) pont gyűjtő kategória. Ez alá vonandó a T. I. §-ának második bekezdése alá eső személy vagy ivadéka éppúgy, mint a T. I. §. harmadik bekezdésének a), b) vagy d) pontja alá eső személy ivadéka is. Az ivadékok az asszimilálódásnak s a faji és vérbeli keveredésnek olyan egy mástól eltérő eseteit mutatják, hogy a törvény sem tekintheti ezeket egyenlő jogállásúaknak. A T. I. §-a harmadik bekezdésének a) és d) pontja alá eső személyekre és ezek ivadékaira a törvény földbirtokpolitikai rendelkezéseit alkalmazni kell. Ha viszont ezeket a c) pont keretéből kivesszük, már csak a második bekezdés alá eső személyek s ezek ivadékai maradnak a c) pont keretében, ezek a személyek pedig már önállóan sem tekintendők zsidóknak.

Amint látjuk, a T. I. §-a harmadik bekezdése c) pontjának a törvény földbirtokpolitikai rendelkezései alkalmazásában jelentősége nincs. Azok a személyek ugyanis, akik erre a pontra hivatkoznak, vagy az a), vagy a d) pont rendelkezései alá esnek, vagy ilyen személyek ivadékai s rájuk a földbirtokpolitikai rendelkezéseket alkalmazni kell, vagy pedig a T. I. §-a második bekezdésének rendelkezései alá esnek, vagy ezek ivadékai, ez esetben viszont ügyük elbírálásában a c) pont alkalmazására szükség nincs, mert ők a T. I. §-ának második bekezdése értelmében olyan nemzsidók, akikre a T. földbirtokpolitikai rendelkezéseit alkalmazni nem lehet.

Tanúsítvánnyal nem lehet igazolni, hogy valaki föld-birtokpolitikai szempontból nem tekinthető zsidónak. A második zsidótörvény 24. §-a alapján kiadott 7720/1939. M. E. számú rendelet 64. §-a a lakóhely szerint illetékes zsidótörvényhatóság első tisztviselőjének hatáskörébe utalta annak megállapítását és tanúsítását, hogy valaki a második zsidótörvény 1. §-a értelmében zsidónak tekinthető-e vagy sem. Ugyané szakasz második bekezdése a törvényhatóság első tisztviselőjének hatáskörébe utalta — mint a tanúsítványban feltüntetendő körülménynek — annak megállapítását is, hogy a T. 1. §-a hatodik bekezdésében említett korlátozó rendelkezések alkalmazást nyerhetnek-e az illető személyre, vagy sem.

A 7720/1939. M. E. számú rendeletet kiegészítő 11.610/1939. M. E. számú rendelet 11. §-a — megállapítva a törvényhatóság első tisztviselőjének a 7720/1939. M. E. számú rendelet 64. §-a alapján hozott határozata ellen a Közigazgatási Bírósághoz intézhető panasz jogát — annak elbírálását, hogy valaki a második zsidótörvény 1. §-ának hatodik bekezdésében foglalt rendelkezések alá esik-e vagy sem, végsőfokon a Közigazgatási Bíróság hatáskörébe utalta. Lényegében ugyanezt a szabályt állította fel a 8360/1939. M. E. számú rendelet 4. §-ának második bekezdése is, amikor akként rendelkezett, hogy az olyan személy, akire a T. 15. és 16. §-ában a zsidókra megállapított korlátozások nem alkalmazhatók, a 7720/1939. M. E. számú rendelet 1. és 3. §-a szerint köteles igazolni, hogy a T. 1. §-a szerint nem tekintendő zsidónak és nem tartozik a T. 1. §-a hatodik bekezdésében meghatározott korlátozások alá eső személyek közé sem. *Csak a 3350/1940. M. E. számú rendelet 2. §-ának első bekezdése mondja ki, hogy a földbirtokpolitikai vonatkozású eljárás*

során mindazokban az esetekben, amelyekben a földművelésügyi miniszter határozata ellen bírósághoz intézett panasznak van helye, a 7120/1939. M. E. számú rendelet 64. §-a értelmében kiállított tanúsítvány nem szolgál annak igazolására, hogy az érdekelt személy a földbirtokpolitikai vonatkozású jogszabályoknak a zsidókra fennálló rendelkezései alá nem esik. Ezen túlmenően azt is kimondja a 3350j/1940. M. E. számú rendelet 2. §-ának második bekezdése, hogy a 7720/1939. M. E. számú rendelet 64. §-a értelmében kiállított tanúsítványban — még akkor is, ha a tanúsítványt a Közigazgatási Bíróság határozata alapján állítják ki — fel kell tüntetni, hogy a tanúsítvány nem szolgál annak igazolására, hogy az érdekelt személy a földbirtokpolitikai vonatkozású jogszabályoknak a zsidókra fennálló rendelkezései alá nem esik.

A 3350/1940. M. E. számú rendelet 2. §-ában foglalt rendelkezésekkel kapcsolatban egyesek azt állítják, hogy a szóbanlevő jogszabály nem érintheti azoknak a tanúsítványoknak a bizonyító erejét, amelyeket a rendelet megjelenése előtt a Közigazgatási Bíróság ítélete alapján állítottak ki az illetékes hatóságok. A rendelet — szerintük — csak a jövőben kiállítandó tanúsítványokra vonatkozik. Ennek az álláspontnak képviselői szerint — minthogy a Közigazgatási Bíróság a tanúsítványok kiadása kérdésében törvényes hatáskörben járt el — a Közigazgatási Bíróság jogerős érdemi határozata kizárja azt, hogy valamely közigazgatási hatóság a kérdésben újabb érdemi határozatot hozhasson. Ezt az álláspontjukat az 1907: LXI. t.-c. 7. §-a utolsóelőtti bekezdésének rendelkezéseire alapítják, amely szerint a bíróság — és pedig akár rendes bíróság, akár közigazgatási bíróság — jogerős érdemi határozata a közigazgatási hatósággal szemben irányadó. Szerintük, ha a földművelésügyi miniszter, vagy valamelyik kir. ítélőtábla olyan ügyben határozatot hozna, amelyben a

Közigazgatási Bíróság már ítélezett, ezzel az 1907: LXI. t.-c. 7. §-ának 3. pontjában meghatározott hatásköri összeütközést idézne elő s amennyiben a 3350/1940. M. E. számú rendeletnek oly értelmezés tulajdoníthatnék, hogy a Közigazgatási Bíróság ítélete alapján a rendelet megjelenése előtt kiállított tanúsítványok sem szolgálnak a mentesség igazolására, panasz esetében az illetékes kir. ítélőtábla nem zárkozhatik el attól, hogy az 1869: IV. t.-c. 19. §-ában foglalt szabálynak megfelelően, a rendelet alkalmazhatását törvényesség szempontjából elbírálás tárgyává tegye.

A 3350/1940. M. E. számú rendelet 2. §-a általános rendelkezést tartalmaz arra vonatkozóan, hogy a földbirtokpolitikai vonatkozású eljárás során mindazokban az esetekben, amelyekben a földművelésügyi miniszter határozata ellen bírósághoz intézett panasznak van helye, a 7720/1939. M. E. számú rendelet 64. §-a értelmében kiállított tanúsítvány nem szolgál annak az igazolására, hogy az érdekelt személy a földbirtokpolitikai jogszabályoknak a zsidókra fennálló rendelkezései alá nem esik. A rendelet nem tesz különbséget abban a tekintetben, hogy a tanúsítványt a Közigazgatási Bíróság ítélete alapján vagy e nélkül állította-e ki a hatóság, sőt kifejezetten kimondja a rendelet, hogy a szabályt abban az esetben is alkalmazni kell, ha a tanúsítványt a Közigazgatási Bíróság határozata alapján állítják ki. Nem fogadható el tehát az a magyarázat, amely szerint a Közigazgatási Bíróság ítélete alapján kiállított tanúsítvány bizonyító erejét földbirtokpolitikai vonatkozásban el kell fogadni. A tanúsítvány jogereje szempontjából nincsen különbség azért, mert azt a kiállító hatóság a Közigazgatási Bíróság Ítélete alapján vagy a Közigazgatási Bíróság ítélete nélkül állította ki. Ha a tanúsítvány jogerőre emelkedett, a jogerő mindkét esetben beállt és ezt a 3350/1940. M. E. számú rendelet 2. §-a sem érinti, csak a mentesség igazolá-

sára a T. keretén belül más eljárást rendszeresít. Ennek az eljárásnak a törvényességéhez pedig nem férhet szó, hiszen a tanúsítvány kiállítását s annak igazolásul való elfogadását is kormányrendelet mondja ki, amely kormányrendeletet egy későbbi kormányrendelet minden további nélkül hatályon kívül helyezhet, illetőleg megváltoztathat, amint az az adott esetben is történt.

A 3350/1940. M. E. számú rendelet 2. §-ának rendelkezése a Közigazgatási Bíróság hatáskörébe utalt ügynek e hatáskörből való elvonását sem jelenti. Ez a rendelet ugyanis nem a Közigazgatási Bíróság hatásköréből von el ügyeket, hanem kizárólag a tanúsítvány használati lehetőségét korlátozza s egyáltalán nem jelenti a Közigazgatási Bíróság hatáskörének csökkentését.

Minden hatóság és bíróság a fennálló jogszabályok értelmében a hatáskörébe tartozó ügy elbírálásánál maga vizsgálja a döntés alapjául szolgáló előkérdést is és általános szabály az, hogy az előkérdés elbírálása is az ügyben döntésre hivatott hatóság, vagy bíróság hatáskörébe tartozik. Ez alól kivétel csak akkor van, ha valamely előkérdés elbírálását jogszabály más hatósághoz vagy bírósághoz utalja és ennek döntését a főkérdésben való határozatnál figyelembe veendőnek mondja ki. Ilyen kivétel azonban az átengedésre kötelezési eljárásban nincs, mert a 3350/1940. M. E. számú rendelet a tanúsítvánnyal való igazolás lehetőségét megszüntette s ezzel kizárta azt, hogy a földbirtokpolitikai rendelkezések végrehajtásában az előkérdést más hatóság bírálja el.

Ez a rendelkezés hatásköri összeütközést sem von maga után, mert ennek minden feltétele hiányzik. Mindenekelőtt nincs meg az ügyazonosság. A Közigazgatási Bíróság a 3350/1940. M. E. számú rendelet megjelenése előtt is panasz esetében csak abban a kérdésben ítélt, hogy a

tanúsítvány kiadására illetékes hatóság milyen tartalmú tanúsítványt köteles a panaszosnak kiadni. A Közigazgatási Bíróság nem nyilvánította, de nem is nyilváníthatta hatáskörébe tartozónak az átengedésre kötelezés kérdésében való döntés jogát, ennél fogva a hatásköri összeütközésnek az a másik feltétele sem áll fenn, hogy az élj árt hatóságok mindenike az ügyet hatáskörébe tartozónak vagy mindenike hatáskörébe nem tartozónak mondta ki.

A Jogegység biztositása.

A 3350/1940. M. E. számú rendelet tulajdonképpen a második zsidótörvény 1. §-ának harmadik bekezdésével kapcsolatban előfordult téves jogmagyarázatok kiküszöbölését célozza. Ha felvetjük azt a kérdést, hogy a rendelet ezt a célját teljes mértékben eléri-e, — akarva, nem akarva — meg kell állapítanunk, hogy a törvény szövegébe becsúszott hibák a T. 1. §-a harmadik bekezdésének értelmezésével kapcsolatban a jövőben is éreztethetik nemkívánatos hatásukat. Ha a földművelésügyi miniszter a második zsidótörvény szellemének megfelelően is értelmezi a második zsidótörvény 1. §-ának harmadik bekezdését, még mindig nyitva áll a kérdés, vajjon a földművelésügyi miniszter határozata ellen beadott panasz alapján az egyes esetben az illetékes ítélőtábla milyen álláspontot foglal el. Ezenfelül még az is kérdés, hogy azonos esetekben az ítélőtáblák mindegyike egyforma álláspontot foglal-e el, vagy pedig az egyes ítélőtáblák különböző álláspontra helyezkednek. Az utóbbi esetben a 42.000/1937. I. M. számú rendelet 7. §-ában foglalt rendelkezéseknek megfelelően a vitát a kir. Kúria jogegységi tanácsa dönti el addig, amíg a kérdést új törvény megfelelően nem rendezzi.

A felvidéki ügyek tárcanélküli minisztere, illetőleg a Kárpátalja kormányzói biztosa által kiállított bizonyítványok. *A második zsidótörvény végrehajtása tárgyában kiadott 7720/1939. M. E. számú rendelet 66. S-ának első bekezdésében meghatározott körülmények igazolása esetén az ezeket igazoló zsidó személy ugyanabban a mentességben részesül, amelyben a T. 2. §-ában meghatározott személyek. Ezt a szabályt a 3350/1940. M. E. számú rendelet sem érinti.*

A felvidéki ügyek tárcanélküli minisztere és a Kárpátalja kormányzói biztosa — ezeknek az állásoknak betöltetlensége esetében a miniszterelnök — által kiállított bizonyítvány csupán a mentesítő körülmények igazolására szolgál. Az igazolt ténykörülményekből a további következményeket levonni az érdekelt hatóság feladata. A 7720/1939. M. E. számú rendelet 6. §-ában meghatározott okirattal bizonyított körülmények fennállásának az egyes konkrét ügyekre való hatását is az illető hatóság állapítja meg. A tárcanélküli miniszter, valamint Kárpátalja kormányzói biztosának bizonyítványa tehát a 7720/1939. M. E. számú rendelet 66. §-ának második bekezdéséből kitűnően csak ténykörülményeknek, nem pedig a mentességnek bizonyítására szolgálhat. A bizonyítvány azt igazolhatja, hogy az érdekelt személy az országhoz visszacsatolt területen az elszakítás ideje alatt a magyarsághoz hű magatartása miatt:

1. szabadságát kockáztatta, vagy
2. testi épségét kockáztatta, vagy
3. hosszabb tartamú szabadságvesztést szenvedett, vagy
4. testi bántalmazást szenvedett, vagy ilyen személynek felesége vagy gyermeke, vagy

5. ilyen magatartása következtében életét veszített személy özvegye vagy gyermeke.

A 7.720/1939. M. E. számú rendelet 66. §-a alapot ad annak az álláspontnak, hogy a bizonyítványban a konkrét tényt is elő kell adni, tehát azt, hogy mi volt az a tény, mely a kérelmező személynek szabadságát vagy testi épségét veszélyeztette, hol és milyen tartamú szabadságvesztésbüntetést szenvedett, stb. Ha ugyanis az említett rendelet nem tények bizonyítását kívánta volna, akkor elégséges lett volna, ha csupán annyit mond, hogy a felvidéki ügyek tárcanélküli minisztere (Kárpát-alja kormányzói biztosa) igazolja, hogy a T. 2. §-ában meghatározott mentesség a 7.720/1939. M. E. számú rendelet 66. §-ának első bekezdése értelmében bizonyos személy javára fennáll. A rendelet 66. §-ának második bekezdése azonban nem így rendelkezik, hanem azt mondja, hogy »az első bekezdésben megjelölt *körülmények* igazolására« az említett miniszter, illetőleg a kormányzói biztos által kiállított bizonyítvány szolgál. E bizonyítványban tehát tényeket kell igazolni, nem pedig csupán a mentesség szempontjából való mérlegelést.

A most elmondottakból önként következik, hogy elvileg az olyan személyt, aki a felvidéki ügyek tárcanélküli minisztere vagy a Kárpát-alja kormányzói biztosa által kiállított olyan bizonyítvánnyal igazolta, hogy reá a második zsidótörvény földbirtokpolitikai rendelkezései nem vonatkoznak, amely bizonyítványban tény megjelölés nincs, a földművelésügyi miniszter olyan okirat bemutatására hívhatja fel, amelyből a mentesítő körülmények kitűnnek.

Az Országos Vitézi Szék által kiállított bizonyítványok. Amint már előbb is említettem, a 3350/1940. M. E. számú rendelet sem a a felvidéki ügyek tárcanélküli minisztere, sem a kárpátaljai terület kormányzói biztosa által szabályszerűen kiállított bizonyítványok bizonyító erejét nem érinti. Ezekkel a bizonyítványokkal, valamint az Országos Vitézi Szék bizonyítványával is — ezidőszerint is — ugyanúgy lehet igazolni azt, mint eddig, hogy valakire a T. rendelkezéseit alkalmazni nem lehet.

A hadirokkantság igazolása. A 7720/1939. M. E. számú rendelet 6. §-a szerint a hadirokkantságot egy évnél nem régebb keletű olyan hadigondozási bizonyítvánnyal kell igazolni, amelyből a rokkantság foka is kitűnik. Ez a rendelkezés biztosítja, hogy a járadék szempontjából is irányadó új felülvizsgálat alapján lehetőleg a törvény alkalmazásának időpontjában fennálló állapot szerint bíraltassék el a hadirokkantság kérdése. Ezzel szemben a nemjáradékos, ú. n. címviselésre jogosult hadirokkantak hadigondozási igazolványt nem kapnak, hanem vagy a helyi bizottság által, vagy a honvédelmi miniszter által évekkel előbb kiállított okirattal kívánják igazolni a hadirokkantságot. Indokolt lenne ennek a kérdésnek szabályozása akként, hogy az ilyen személyek hadirokkantságukat és annak fokát csak a honvédelmi miniszter által egy évnél nem régebb orvosi felülvizsgálat alapján kiállított okirattal igazolhassák.

A földművelésügyi miniszter állapítja meg, hogy a kereskedelmi társaság, az egyesület vagy más jogi személy a földbirtokpolitikai vonatkozású jogszabályok szempontjából a zsidókra fennálló rendelkezések alá esik-e.

Abban a kérdésben, hogy valamely jogi személy a második zsidótörvény hatálya alá tartozik-e vagy nem, a T. 20. §-a és a 7720/1939. M. E. számú rendelet 62. §-a értelmében az az irányadó, hogy a vezetőik többsége, az igazgatóság vagy a felügyelőbizottság tagjainak többsége, illetőleg a tulajdonostársak többsége zsidó-e.

Az egyes kereskedelmi társaságokra vonatkozóan a 7720/1939. M. E. számú rendelet 62. §-a részletes szabályokat tartalmaz. E §. második bekezdése következőleg szól: »Az előző bekezdésben említett vezetők az elnök, az alelnökök, a vezérigazgató, a helyettes vezérigazgató, az ügyvezető igazgató, az igazgató és mindaz, aki bár más elnevezésű állásban vagy megbízásban olyan tevékenységet végez, amelyet az illető vállalatnál vagy más hasonló vállalatnál rendszeresen az előbb megjelöltek látnak el.«

Azt, hogy kit kell vezetőállást betöltő alkalmazottnak tekinteni, az 1937: XXI. t.-c. s az ennek végrehajtása tárgyában kiadott 3000/1938. Ip. M. számú rendelet nem határozta meg, mert a törvényjavaslat indokolása szerint azt általános érvennyel meghatározni nem lehet. A vezetőállás elhatárolása sok esetben csak az alkalmazott munkaköre alapján történhetik meg s ezért az iparügyi miniszter azokat a főszempontokat, amelyeket a kérdés — egyes meghatározott esetekben — eldöntésénél irányadóknak lehet tekinteni, a Közgazdasági Értesítő 1939. november 19-iki számában a következőleg írja elő:

»Azt, hogy kit kell vezetőállást betöltő alkalmazottnak tekinteni, sem az 1937: XXI. törvénycikk, sem az

ennek részbeni végrehajtása tárgyában kiadott 3000/1938. Ip. M. számú rendelet nem határozza meg, mert — az említett törvény javaslatának indokolása szerint — azt általános érvénnyel meghatározni nem lehet
 a vezetőállás elhatárolásasok esetben csak az alkalmazott munkaköre alapján történhetik meg.« Azok a főszempontok, amelyek egyes meghatározott esetekben a kérdés eldöntésekor irányadók, a következők: az 1937: XXI. törvénycikk s az annak alapján kiadott rendeletek szempontjából vezetőállást betöltő alkalmazott az, aki az egész üzletet, üzemet vagy vállalatot, vagy annak valamely önálló részét vezeti és irányítja. Az üzlet, üzem vagy vállalat önálló részének pedig csak azt a részt lehet ebből a szempontból tekinteni, amely a többi résztől annyira független, hogy azok leválása esetében mint önálló vállalkozás is megállhatna.

A vezetés irányítást, önálló, az illető alkalmazott felelősségére gyakorolt rendelkezési jogot jelent. Mindenestre vezetőállást betöltő alkalmazottnak kell tekinteni azt az alkalmazottat, akit valamely jogszabály kötelező rendelkezése folytán, mint felelős üzletvezetőt jelentenek be. Azt, aki vezetőállást betöltő alkalmazottat helyettesít, a helyettesítés tartama alatt vezetőállást betöltő alkalmazottnak kell tekinteni. Általában nem az illető alkalmazott állásának az elnevezése a fontos, hanem az, hogy az illető alkalmazottnak tényleg mi a munkaköre. Cégvezetési jogosultság nélkül az üzlet vezetésére meghatalmazott is a vezetők közé tartozhatik.

Azt a körülményt, hogy a részvénytársaságnak, szövetkezetnek kik az igazgatósági tagjai, hogy a közkereseti és betéti társaságnak kik a tagjai (betéti társaságnál kültagjai), hogy a korlátolt felelősségű társaság-

nak kik a tagjai, ügyvezetői, az illetékes kir. törvényszék által kiállított hiteles cégkivonattal, illetve a 26.922/1875. számú rendelet 20. §-a alapján kiállított cégbizonyítvánnyal igazolni lehet ugyan, azonban a 26.922/1875. számú rendelet 20. §-a értelmében kiállított cégkivonattal és cégbizonyítvánnyal csak a cégjegyzékbe bejegyzett adatokat lehet tanúsítani, már pedig a most hivatkozott rendelet 10. és 11. §-ai szerint a felügyelőbizottsági tagok neve nem bejegyzés tárgya. Hasonlóképp nem bejegyzés tárgya az általános kereskedelmi meghatalmazott sem. Egyedül a korlátolt felelősségű társaságnál elégséges a vezetők igazolására a cégjegyzék-kivonat, mert a társaságnál az ügyvezetőket, felügyelőbizottsági tagokat (felügyelőket) és esetleg a hites könyvvizsgálókra vonatkozó utalást is be kell jegyezni a cégjegyzékbe.

Mindezekre tekintettel a kereskedelmi társaságoktól azt kell megkívánni, hogy cégszerű aláírással ellátott okiratban sorolják fel azokat a személyeket, akiket a fentiek figyelembevételével a T. 20., illetve a 7.720/1939. M. E. számú rendelet 62. §-a megjelöl. Természetes, hogy abban az esetben, ha a bemutatott okirat tartalmát a hatóság aggályosnak tartja, a társaságtól felvilágosítást kérhet s igazolást kívánhat.

A 7.720/1939. M. E. számú rendelet 62. §-a csak arról rendelkezik, hogy a jogi személyeket vezetői szempontjából miként kell igazolni; ez azonban nem zárja ki azt, hogy a jogi személy zsidónak tekinthető volta a törvényben megjelölt egyéb szempontból is (pld. kik a tagjai, kik a tulajdonosai, stb.) vizsgáltassék, ha adat merül fel arra, hogy a törvény kijátszásának esete fenn.

A névre szóló részvényekkel alakult részvénytársaságoknál formailag ugyan megállapítható, hogy kik a rész-

vényesek, de a tapasztalat azt mutatja, hogy a névre szóló részvények az üres forgatmány révén továbbadhatók s a legkritkább esetben állnak annak a névén, akinek tulajdonát képezik. A bemutatóra szóló részvényekkel alakult részvénytársaságoknál még ennyi támpont sincs annak megállapítására, hogy kik a tulajdonosok.

Szövetkezetek és korlátolt felelősségű társaságok a tagokról, az üzletrészekről, a törzstőkéről és a törzsbetétekről a Kt., illetve az 1930: V. t.-c. értelmében a Kt. 31. és következő §-aiban megjelölt bizonyítóerejű könyveket vezetnek és ezek alapján a szövetkezetek és a korlátolt felelősségű társaságok a tagok vagyoni részesedésének feltüntetésével évenként — nagy taglétszámú szövetkezeteknél 5 évenként — betűrendes tagnévsort kötelesek a cégbíróságnak bemutatni.

A közkereseti és betéti társaságoknál a tagok nevei és betéti társaságoknál a kültagok betétének összege a cégkivonatból megállapítható, vagy pedig a társasági szerződésre vagy a vonatkozó könyvbejegyzésekre vagy a kettőre együttesen lehetne támaszkodni, feltéve, hogy a társaság ezeket az adatokat legalább is cégszerűen aláírt teljes bizonyítóerejű okiratban adja elő. Ha ezek alapján tájékozódni nem lehetne, közkereseti társaságoknál a Kt. 64. és 88. §-a alapján—amely szakaszok harmadik személyekkel szemben minden tag korlátlan és egyetemleges felelősségét írják elő — a tagok vagyoni érdekelttségét egymásközt egyenlőnek kell tekinteni s így a társaság nemzsidó voltát aszerint kell megállapítani, hogy a tagok többsége nem tekinthető zsidónak. Betéti társaságoknál a Kt. fenti rendelkezései annyiban volnának figyelembe veendő, — tekintettel arra is, hogy a kültagok korlátolt vagyoni felelősségének és így vagyoni betétének, érdekelttségének

mértéke feltétlenül megállapítható — hogy a beltagok vagyoni érdekeltsége egyenkint nem tehető kisebbre, mint a legnagyobb mértékben érdekelt kültag vagyoni betéte és érdekeltsége.

A kereskedelmi vállalatok ügyeinek elbírálásánál — akár egyéni cégről, akár társaságról van szó — tulajdonos-társnak kell tekinteni az 1930: V. t. c. 115. §-ában megjelölt csendes-társat is.

Más — nem kereskedelmi társaság fogalma alá eső — jogi személyeknél, tehát az egyesületeknél és alapítványoknál a 7.720/1939. M. E. számú rendelet 62. §-ának (2) bekezdése nem nyújt kellő útbaigazítást, mert az egyesületeknél és alapítványoknál elnök, vezérigazgató, igazgató nem mindig szerepel, így tehát általánosságban vezetőknek kell tekinteni mindazokat, akik az alapszabály, illetve alapítólevél szerint bármily elnevezés, munkakör vagy beosztás mellett vezető tisztséget viselnek, illetve vagyonkezelést végeznek. Minthogy az egyesületek és alapítványok hatósági ellenőrzés alatt állanak, vezetőik személyének megállapítása nehézségekbe nem ütközik. Az alapítványoknál előfordul, hogy zsidó által létesített és kifejezetten zsidó családi vagy közösségi célokat szolgáló alapítványok kezelője nem zsidó. Ilyen esetekben vizsgálni kell, hogy a jogi személy vagyona nagyjából zsidó érdekek szolgálatában áll-e. E vizsgálathoz kellő támpontot nyújtanak az alapszabályok vagy az alapító levelek, továbbá a tagokról vezetett nyilvántartások, feltéve, hogy ezek adatai megbízhatók. Ilyen esetekben a vezetők közé kell számítani az ingatlan felelős kezelőjét is. Egyébként az átengedésre kötelezés szempontjából nem kizárólag az alapítvány intézőszervének az összetételét kell vizsgálni, hanem az alapítvány célját, rendeltetését is.

Túlságosan betűszerinti, formalisztikus jogszabályértelmezés volna az, amelyik arra az eredményre jutna, hogy a T. 16. §-át nem lehet alkalmazni az olyan földbirtokokra, amely nem közvetlenül zsidó személyt megillető tulajdonjog alapján, hanem más jogi szerkezet alapján közvetve áll zsidó személyek vagyoni érdekének szolgálatában és így biztosítja számukra — talán még tökéletesebben — azt a jogi helyzetet, amit a tulajdonjog biztosítana közvetlenül. Ez az álláspont szigorú jogszabályértelmezés mellett is helytálló, mert a T. 20. §-a csupán arra az esetre tartalmaz rendelkezést, ha a szervezet alapján kell elbírálni, hogy valamely jogi személyre alkalmazni kell-e a T. 12—16. §-ainak a rendelkezéseit, de nem foglal magában rendelkezést a tekintetben, hogy az alapítvány rendeltetése alapján nem lehet elbírálni a kérdést. Ez ellen az álláspont ellen azt lehet felhozni, hogy az alapítvány nem közvetlenül egyéni érdeket, hanem közérdeket szolgál még akkor is, ha az kizárólag vagy túlnyomó részben egy családhoz tartozók javára van rendelve. Ez igaz, ha nem így volna, családi alapítvány létesítésére nem volna lehetőség. De ezzel szemben az is igaz, hogy a T. 16. §-a közérdekből nagyobb mértékben kívánta lehetővé tenni az olyan mezőgazdasági ingatlanoknak földbirtokpolitikai célokra való felhasználását, amely ingatlanok zsidó személyek vagyoni céljának szolgálatára vannak rendelve.

Egymagában az a körülmény, hogy a zsidó család tagjainak vagyoni érdekű kiszolgálásán kívül még más, valóban közérdekű cél is meg van jelölve az alapítvány céljai között, nem áll útjában a T. 16. §-a alkalmazásának. Az eset összes körülményeit kell vizsgálni, hogy vajjon a zsidó személyek magánérdeke vagy a valódi közérdek szolgálata túlnyomó-e az alapítvány részéről.

Ha külföldi jogi személyről van szó, annak elbírálásánál, hogy a jogi személy zsidónak tekinthető-e vagy sem, azt is figyelembe kell venni, hogy a külföldi jogszabályok szerint a külföldi jogi személy melyik külföldi intézőszervének tagjai tekintendők a T. 20., illetőleg a 7.720/1939. M. E. számú rendelet 63. §-ában megjelölt vezetőknek. A külföldi vezetők mellett természetesen a belföldi vezetőket is figyelembe kell venni.

A 3.350/1940. M. E. számú rendelet 3. §-a értelmében nemcsak a természetes személyek, hanem a jogi személyek tekintetében is a földművelésügyi miniszter hatáskörébe tartozik annak elbírálása, hogy a földbirtokpolitikai vonatkozású jogszabályok alkalmazásában az érdekelt jogi személy zsidónak tekintendő-e és ennél fogva mezőgazdasági ingatlanának átengedésére kötelezhető-e. Ennek következtében földbirtokpolitikai vonatkozású jogszabályoknak jogi személyekre való alkalmazásában a 7.720/1939. M. E. számú rendelet 37. és 62. §-a értelmében tett iparhatósági megállapítás nem szolgál annak igazolására, hogy az érdekelt jogi személy a zsidókra megállapított földbirtokpolitikai rendelkezések alá nem esik.

A jogi személyekkel szemben teljesen illuzóriussá váltak volna a második zsidótörvény földbirtokpolitikai rendelkezései, ha nem rögzítettett volna le a 3.350/1940. M. E. számú rendelet 3. §-ában, hogy az átengedésre kötelezés szempontjából mely időpontban fennálló állapot szerint kell ingatlanukat figyelembe venni. Erre tekintettel az említett §. első bekezdése akként rendelkezik, hogy a földbirtokpolitikai vonatkozású jogszabályoknak a zsidókra fennálló rendelkezéseit *kereskedelmi társaságokra, egyletekre vagy egyéb jogi személyekre alkalmazni kell, akár az 1939. évi május hó 5. napján állott fenn, akár utóbb állott elő az a helyzet, amelynél fogva a*

kereskedelmi társaság, egyesület vagy más jogi személy a földbirtokpolitikai vonatkozású jogszabályoknak a zsidókra vonatkozó rendelkezései alá esik. A 3.350/1940. M. E. számú rendelet jelentőségének elbírálása szempontjából rendkívül fontos annak felismerése, hogy a rendelet a vállalat, egyesület vagy alapítvány zsidó jellegét pro futuro nem rögzíti. Ha a jogi személy a maga zsidó jellegét elveszti, úgy az 1939. évi május hó 5. napja után szerzett ingatlanok tekintetében a szerzés időpontjában fennállott állapot az irányadó.

Természetesen földbirtokpolitikai szempontból a jogi személyek zsidó vagy nemzsidó voltak az elbírálásánál zsidónak kell tekinteni azt a személyt is, aki a T. 1. §-a (6) bekezdésének a rendelkezései alá esik. Semmiféle jogi és logikai magyarázat nincs arra, hogy az, aki személyében korlátozott jogú egy — esetleg általa e célra létesített — jogi személy közbeiktatásával mindazt megtehesse, amit saját személyében nem tehet. A jogképességnek a T. 1. §-a (6) bekezdésében megjelölt korlátozása olyan személyi tulajdonság, amely a személytől el nem választható.

A második zsidótörvény 16. §-a alapján hozott átengedésre kötelező határozatok kézbesítése. Az 1939: IV. törvénycikk 16. §-a alapján ingatlanaik átengedésére kötelezettek a 8.360/1939. M. E. számú rendelet 7. §-a szerint az átengedésre kötelező

határozat keltét követő (október hó 1-ével kezdődő) gazdasági évben csak akkor lettek volna kötelesek ingatlanaikat birtokbaadni, ha az átengedésre kötelező határozatot a birtokbavételt megelőző július hó 1. napjáig megkapják. Ez a rendelkezés nem biztosította azt, hogy a július hó 1. napja előtt kézbesítés céljából

tértiveénnyel ajánlottan postára adott átengedésre kötelező határozatok egyrésze — az átengedésre kötelezettek erre irányuló cselekménye vagy mulasztása miatt — kézbesítetlenül ne érkezzék vissza, mert az átengedésre kötelezettre semmi jogkövetkezménye nem volt annak, ha az átengedésre kötelező határozat átvételét megtagadta, valamint annak sem, ha a bejelentésben lakóhelyét postai kézbesítésre alkalmas módon nem tüntette fel s részére emiatt nem lehetett a határozatot kézbesíteni. Ugyancsak jogkövetkezmények nélkül sikertelen lehetett a kézbesítés azért is, mert például az átengedésre kötelezett külföldön tartózkodott, vagy időközben külföldre távozott.

A most ismertetett hiányok pótlása céljából a 4.990/1940. M. E. számú rendeletet 1—4. §-ai a 8360/1939. M. E. számú rendelet 7. §-át akként módosítják, *hogy a birtokbavezetésnek a határozat keltét követő gazdasági évben sikertelen kézbesítés esetében is helye van, ha a határozatot kézbesítés céljából július hó 1-ig postára adták.* A rendelet ebben a részében arról is intézkedik, hogy ha a kézbesítés postai úton nem vezetne eredményre, a határozatot kényszerkézbesítés, vagy az ingatlan fekvése szerint illetékes községi eljárásnál közhírrététel útján kell az érdekeltekkel közölni. Az átengedésre kötelező határozat közhírrététel útján történt kézbesítése esetében a panasz benyújtásának határideje az eljárásnál való közzététel utolsó napjával kezdődik.

Bizonyos esetekre (elhalálozás, külföldön tartózkodás) és meghatározott jogkörben ügygondnok kirendelését is lehetővé teszi a 4.990/1940. M. E. számú rendelet 2. §-ának negyedik bekezdése. A rendelet 3. §-a szerint az ügygondnokot a földművelésügyi miniszter nevezi ki s az ügygondnok költségét és díját is a földművelésügyi miniszter állapítja meg az átengedésre kötelezett terhére.

Szőlőknél és gyümölcsösöknél a termésbetakarítás rendszerint október hó 1. napja után történik s a következő gazdasági év munkálatai is csak ezután kezdődnek. Erre tekintettel a 4.990/1940. M. E. számú rendelet 1. §-a szerint ezeknél az ingatlanoknál birtokbavezetésnek a termés betakarítása után már az átengedésre kötelező határozat hozatalának évében is helye van, ha a határozatot az érdekelteknek legkésőbb szeptember hó 15. napjáig postára adják.

A termelés folytonosságának biztosítása. *A termelés folytonosságának biztosítása érdekében a 4990/1940. M. E. számú rendelet 5. §-a tartalmaz rendelkezéseket. E szakasz szerint az átengedésre kötelezett, illetőleg az ingatlan hasznélvezője, vagy — ha az ingatlan hasznóbérletbe van adva — hasznóbérője köteles a szokásos gazdasági munkálatokat (talajelőkészítést, vetést, növénygondozást stb.) az átengedésre kötelezés után is a rendes gazda gondosságával és a gazdálkodás eddigi rendje szerint mindaddig elvégezni, míg az ingatlant a földmívelésügyi miniszter, illetőleg az általa kijelölt hitelintézet vagy birtokszerző birtokba nem veszi. Ezekért a munkálatokért az átengedésre kötelező határozatban megállapított ellenszolgáltatáson felül a szükséghez képest végzett munka, vetőmag és költségek értékének megfelelő térítés jár. A térítés összegét, valamint azt, hogy a térítést ki és milyen módozatok mellett köteles megfizetni, az érdekeltek közt e tárgyban a gazdasági felügyelőség közbejöttével létesített megegyezés, ennek hiányában a gazdasági felügyelőség javaslata alapján, jogorvoslat kizárásával a földmívelésügyi miniszter állapítja meg.*

A gazdasági munkák elvégzésére megállapított kötelezettség elmulasztása vagy nem kellő teljesítése esetében a földművelésügyi miniszter a terméseredmény csökkenéséhez képest a haszonbérletbe átengedett ingatlanoknál az egész területnek az első gazdasági évre megállapított haszonbérét 25—100%-kal, tulajdoni átengedésre kötelezés esetében pedig a megállapított ellenértéket 1—4%-kal csökkentheti, sőt, ha a gazdasági munkák elmulasztása vagy a kötelezett szándékos cselekménye következtében olyan kár támad, amely meghaladja ezt az ellenérték-csökkentést, a földművelésügyi miniszter az ingatlanokért megállapított ellenszolgáltatást az okozott kár figyelembevételével ezen túlmenően is csökkentheti. A megállapított csökkentést az ellenszolgáltatás bármely esedékes részletéből le lehet vonni. Az ellenszolgáltatást csökkentő határozat ellen panasznak csak akkor van helye, ha a földművelésügyi miniszter az ellenszolgáltatást a megállapított százalékos mértéknél nagyobb mértékben csökkenti.

FÜGGELÉK.

A m. kir. minisztériumnak 3350/1940. M. É. számú rendeleté az 1939: IV. törvénycikk földbirtokpolitikai rendelkezéseinek végrehajtására vonatkozó szabályok kiegészítése tárgyában.

A magyar királyi minisztérium a zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról szóló 1939: IV. t.-c. (a következőkben: T.) 20., 24. és 29. §-ában foglalt felhatalmazás alapján a következőket rendeli:

1. §.

Az 1939: IV. t.-c. 16. §-ának a mezőgazdasági ingatlanok átengedésére vonatkozó rendelkezéseit azokra az ingatlanokra, amelyek az 1939. évi május hó 5. napján zsidó tulajdonában voltak, alkalmazni kell akkor is, ha a tulajdon az említett idő után nemzsidóra szállott át, kivéve, ha a tulajdonváltás árverés vagy árverés hatályával magánkézből eladás útján történt, vagy olyan jogügylet alapján állott be, amelyhez a hatóság földbirtokpolitikai szempontból hozzájárult.

2. §.

Földbirtokpolitikai vonatkozású eljárás során mindazokban az esetekben, amelyekben a földművelésügyi miniszter határozata ellen bírósághoz intézett panasznak van helye, a 7.720/1939. M. E. számú rendelet 64. §-a értelmében kiállított tanúsítvány nem szolgál annak az igazolására, hogy az érdekelt személy a földbirtokpolitikai vonatkozású jogszabályoknak a zsidókra fennálló rendelkezései alá nem esik.

A 7.720/1939. M. E. számú rendelet 64. §-a értelmében kiállított tanúsítványban fel kell tüntetni, hogy a tanúsítvány nem szolgál annak igazolására, hogy az érdekelt személy a földbirtokpolitikai vonatkozású jogszabályoknak a zsidókra fennálló rendelkezései alá nem esik. Ezt a rendelkezést abban az esetben is alkalmazni kell, ha a tanúsítványt a közigazgatási bíróság határozata alapján állítják ki (11.610/1939. M. E. számú rendelet 11. §.).

3. §.

A földbirtokpolitikai vonatkozású jogszabályoknak a zsidókra fennálló rendelkezéseit kereskedelmi társaságra, egyesületre vagy egyéb jogi személyre alkalmazni kell, akár az 1939. évi május hó 5. napján állott fenn, akár utóbb állott elő az a helyzet, amelynél fogva a kereskedelmi társaság, az egyesület vagy más jogi személy a földbirtokpolitikai vonatkozású jogszabályoknak a zsidókra vonatkozó rendelkezései alá esik.

A 7.720/1939. M. E. számú rendelet 62. §-ának utolsó bekezdése akként módosul, hogy földbirtokpolitikai vonat-

kozású eljárás során a földművelésügyi miniszter állapítja meg, hogy a kereskedelmi társaság, az egyesület vagy más jogi személy a földbirtokpolitikai vonatkozású jogszabályoknak a zsidókra fennálló rendelkezései alá esik-e.

4. §.

Ez a rendelet kihirdetésének napján lép hatályba s rendelkezéseit a már folyamatban levő ügyekben is alkalmazni kell.

Budapest, 1940. évi május hó 12-én.

Gróf Teleki Pál s.k.,
m. kir. miniszterelnök.

A m. kir. minisztériumnak 4990/1940. M. E. számú rendelete az 1939: IV. t.-c. földbirtokpolitikai rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 8360/1939. M. E. számú rendelet módosítása és kiegészítése tárgyában.

A m. kir. minisztérium a zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról szóló 1939: IV. t.-c. 29. §-ának (2) bekezdésében foglalt felhatalmazás alapján a következőket rendeli:

1. §.

(1) A 8.360/1939. M. E. számú rendelet 7. §-a akként módosítottatik, hogy átengedésre kötelezés esetében, ha az átengedésre kötelező határozatot július hó 1. napjáig postára adták, a birtokbavezetésnek az átengedésre kötelező határozat keltét követő gazdasági évben helye van, tekintet nélkül arra, hogy a kézbesítés sikerrel járt-e.

(2) A 8.360/1939. M. E. számú rendelet 7. §-a azzal egészítettetik ki, hogy átengedésre kötelezés esetében szőlő, gyümölcsös és az ezek célját szolgáló egyéb ingatlanok birtokbavételének a termés betakarítása után már az átengedésre kötelező határozat hozatalának évében is

helye van, ha a határozatot az érdekeltnak legkésőbb szeptember hó 15. napjáig postára adták.

2. §.

(1) A kézbesítetlenül visszaérkezett határozatot a földművelésügyi miniszter a közigazgatási hatóságok hivatalos iratainak kényszerkézbesítésére irányadó szabályok (1901: XX. t.-c. 25—30. §., 4.600/1902. M. E. számú rendelet) szerint újra kézbesíteti. Ha a határozatot ezen az úton sem lehetett kézbesíteni, az ingatlan fekvése szerint illetékes községi elöljáróságnál a határozatot 8 napra közszemlére kell kitenni.

(2) A határozatot kényszerkézbesítés nélkül kell az ingatlan fekvése szerint illetékes községi elöljáróságnál közszemlére kitenni, ha a határozatot azért nem lehetett postai úton kézbesíteni, mert a bejelentésre kötelezett bejelentést nem tett, vagy bejelentésében lakóhelyét postai kézbesítésre alkalmas módon nem tüntette fel, vagy ha a címzett az átvételt megtagadta.

(3) Közszemléretétel esetében a panasz vagy más jogorvoslat beadásának határideje a közszemléretétel utolsó napjának elteltével kezdődik.

(4) Ha a postára adott határozat azért nem volt kézbesíthető, mert a címzett meghalt, vagy külföldön tartózkodik, a határozatot az (1) bekezdés rendelkezései szerint az ingatlan kezelőjének vagy az ingatlan jövedelmének beszedésével megbízott személynek, illetőleg az ismert örökösnek kell kézbesíttetni; ha ezek közül az ingatlan fekvése szerint illetékes községi elöljáróság előtt egyik sem ismeretes, a határozatot a földművelésügyi miniszter által kirendelt ügygondnoknak kell posta útján kézbesíteni.

3. §.

A 2. §. (4) bekezdése értelmében kirendelt ügygondnok kötelessége a külföldön tartózkodó átengedésre kötelezettnek az értesítése, illetőleg az örökösnek (örökösöknek) kinyomozása és bejelentése. Az átengedésre kötelezett képviselőjére az átengedésre kötelezési eljárás során az ügygondnok jogosult. Költségét és díját az átengedésre kötelezett terhére a földművelésügyi miniszter állapítja meg. Az ügygondnok kirendelése megszűnik, ha az átengedésre kötelezett, illetőleg az örökös belföldön lakó meghatalmazottat jelent be, vagy belföldi lakását és azt, hogy személyesen kíván eljárni, a földművelésügyi miniszternek bejelenti.

4. §.

Az ingatlan kezelője, a jövedelmek beszedésével megbízott személy vagy az ismert örökös, akinek a határozatot a 2. §. (4) bekezdése értelmében kézbesítik, a határozat elleni panasz beadása iránt — az egyébként fennálló rendelkezések szerint (42.000/1937. I. M. számú rendelet 5. §-a) — az átengedésre kötelezett nevében — az örökös az örököstársak nevében — külön meghatalmazás nélkül intézkedhetik.

5. §.

(1) Az átengedésre kötelezett, illetőleg az ingatlan hasznélvezője, vagy — ha az ingatlan hasznóbérbe van adva — hasznóbérlője köteles a szokásos gazdasági munkálatokat (talaj előkészítést, vetést, növénygondozást,

stb.) az átengedésre kötelezés után is a rendes gazda gondosságával és a gazdálkodás eddigi rendje szerint mindaddig elvégezni, amíg az ingatlant a földművelésügyi miniszter, illetőleg az általa kijelölt hitelintézet vagy birtokszerző birtokba nem veszi. Ezekért a munkálatokért az átengedésre kötelező határozatban megállapított ellenszolgáltatáson felül a szükséghez képest végzett munka, vetőmag és költségek értékének megfelelő térítés jár. A térítés összegét, valamint azt, hogy a térítést ki és milyen módozatok mellett köteles megfizetni, az érdekeltek közt e tárgyban a gazdasági felügyelőség közbejöttével létesített megegyezés, ennek hiányában a gazdasági felügyelőség javaslata alapján, jogorvoslat kizárásával a földművelésügyi miniszter állapítja meg.

(2) A gazdasági munkák elvégzésére az előző bekezdésben megállapított kötelezettség elmulasztása vagy nem kellő teljesítése esetében a földművelésügyi miniszter a terméseredmény csökkenéséhez képest a haszonbérletbe átengedett ingatlanoknál az egész területnek az első gazdasági évre megállapított haszonbérét 25—100%-kal, tulajdoni átengedésre kötelezés esetében pedig a megállapított ellenértéket 1—4%-kal csökkentheti. Ha a gazdasági munkák elmulasztása vagy a kötelezett szándékos cselekménye következtében olyan kár támad, amely meghaladja az előbb megállapított haszonbér-, illetőleg ellenértékcsökkenést, a földművelésügyi miniszter az ingatlanokért megállapított ellenszolgáltatást az okozott kár figyelembevételével ezen túlmenően is csökkentheti. A megállapított csökkentést az ellenszolgáltatás bármely esedékes részletéből le lehet vonni.

(3) A (2) bekezdésben említett határozat ellen panasznak csak akkor van helye, ha a földművelésügyi miniszter

az ellenszolgáltatást a (2) bekezdésben meghatározott százalékos mértéknél nagyobb mértékben csökkenti.

6. §.

Jelen rendelet a kihirdetéssel hatályba lép és rendelkezéseit a folyamatban levő ügyekben is alkalmazni kell.

Budapest, 1940. évi július hó 9.-én.

Gróf Teleki Pál s. k.,
m. kir. miniszterelnök.

TÁRGYMUTATÓ.

Oldal

Újabb rendeletek a második zsidótörvény földbirtok- politikai rendelkezéseinek végrehajtása tárgyában.....	3
A második zsidótörvény 16. §-a alapján történő átengedésre kötelezés szempontjából az 1939. évi május hó 5-én fennálló állapot az irányadó.....	4
A második zsidótörvény 1. §-a harmadik bekezdésének b) és c) pontjában foglalt rendelkezések kiterjesztő magyarázata	6
A Közigazgatási Bíróság jogegységi megállapodásai a második zsidótörvény 1. §-a harmadik bekezdésének alkalmazása tekintetében	10
A második zsidótörvény 1. §-a harmadik bekezdésének helyes értelmezése	21
Tanúsítvánnyal nem lehet igazolni, hogy valaki földbirtokpolitikai szempontból nem tekinthető zsidónak	26
A jogegység biztosítása	30
A felvidéki ügyek tárcanélküli minisztere, illetőleg a Kárpátalja kormányzói biztosa által kiállított bizonyítványok	31

	Az Országos Vitézi Szék által kiállított bizonyítványok..	33
	A hadirokkantság igazolása	33
A	földművelésügyi miniszter állapítja meg, hogy a keres- kedelmi társaság, az egyesület vagy más jogi sze- mély a föld birtokpolitikai vonatkozású jog- szabályok szempontjából a zsidókra fennálló ren- delkezések alá esik-e.....	34
	A második zsidótörvény 16. §-a alapján hozott átenge- désre kötelező határozatok kézbesítése.....	41
	A termelés folytonosságának biztosítása.....	43

FÜGGELÉK.

- A m. kir. minisztériumnak 3350/1940. M. E. számú rendeleté az 1939: IV. törvénycikk földbirtokpolitikai rendelkezéseinek végrehajtására vonatkozó szabályok kiegészítése tárgyában 45
- A m. kir. minisztériumnak 4990/1940. M. E. számú rendeleté az 1939: IV. t.-c. földbirtokpolitikai rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 8360/1939. M. E. számú rendelet módosítása és kiegészítése tárgyában 48